

OŚRODEK
DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Nr

5328

1. Obiekt

ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY Z PARKIEM

642

2. Czas powstania

2 poł. XIX w.
1 ćw. XX w.

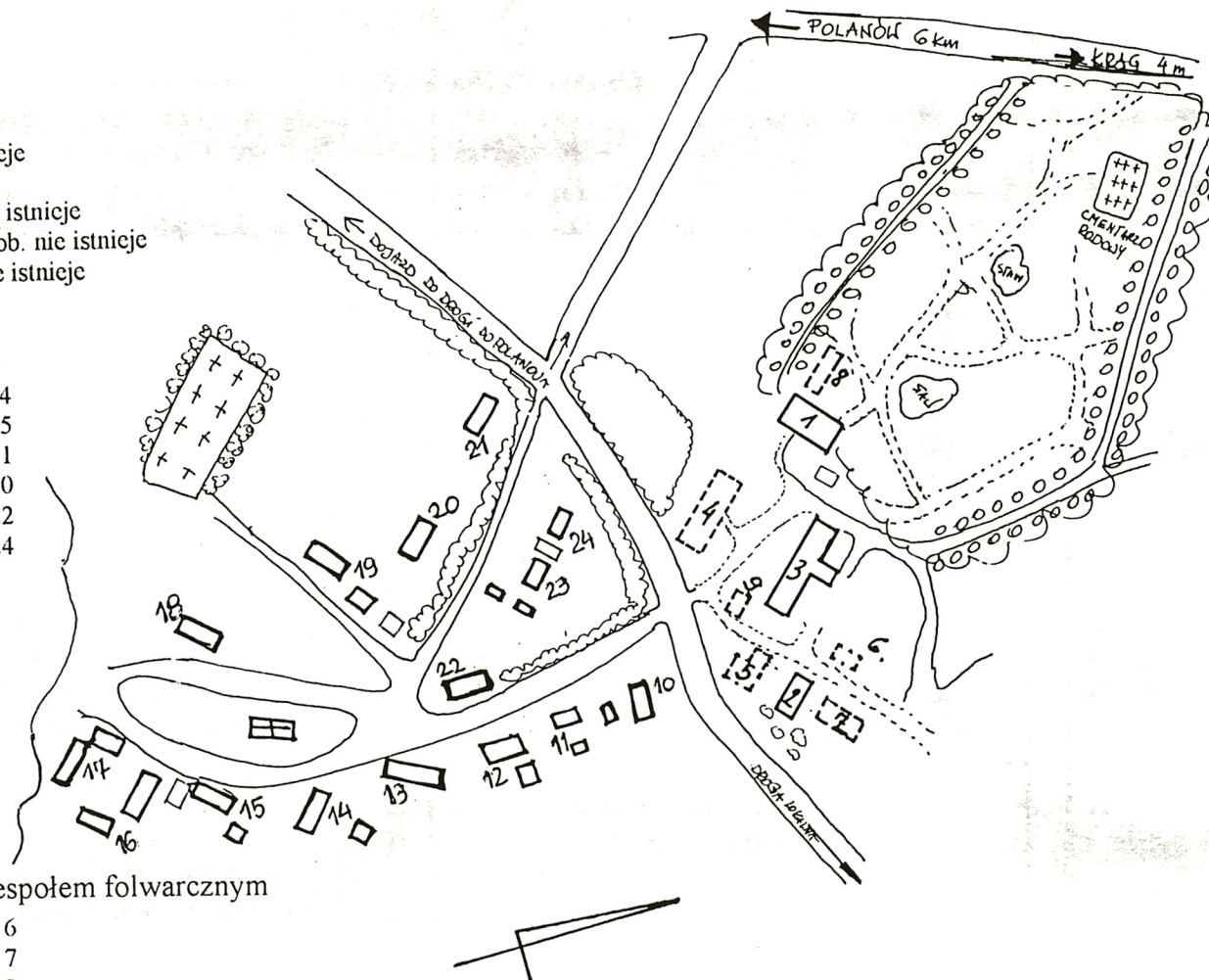
3. Miejscowość

WIELIN

LEGENDA :

1. Dwór
2. Spichlerz
3. Obora
4. Obora ob. nie istnieje
5. Gorzelnia ob. nie istnieje
6. Kuźnia ob. nie istnieje
7. Budynek gosp. ob. nie istnieje
8. Budynek inwentarski ob. nie istnieje
9. Stelmachówka ob. nie istnieje
10. Dom mieszkalny nr 2
11. Dom mieszkalny nr 3
12. Dom mieszkalny nr 5
13. Dom mieszkalny nr 14
14. Dom mieszkalny nr 15
15. Dom mieszkalny nr 21
16. Dom mieszkalny nr 20
17. Dom mieszkalny nr 22
18. Dom mieszkalny nr 24

Jeziorko
TRZCINIE

4. Adres

Wielin
76 - 130 Polanów

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo Zachodniopomorskie
Powiat Koszalin
Gmina Polanów

6. Poprzednie nazwy miejscowości

VELLIN

7. Przynależność administracyjna
przed 1 I 1999

województwo koszalińskie

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik

j.w.

10. Rejestr zabytków

dwór i park
nr rej. 953 z dn. 28. II 1977 r.

Obiekty nie związane z zespołem folwarcznym

13. Dom mieszkalny nr 6
14. Dom mieszkalny nr 7
15. Dom mieszkalny nr 8
16. Dom mieszkalny nr 9 /typu dwojak/
17. Dom mieszkalny nr 10
18. Dom mieszkalny nr 11

Wieś Wielin była starym lennem rodziny von Natzmer. Jako jeden z pierwszych wymieniany jest Anton Kristian Natzmer. Po jego śmierci prawa lenne przeszły na syna Dubisława który powiększył lenno, kupując część Warblewa ugodą z 21 marca 1653 r. na własność dziedziczną od Rudigera v. Massow. Po jego śmierci majątki Wielin i Wartkowo przypadły jego jedynemu synowi rycerzowi zakonu Joannitów -Karolowi Fryderykowi v. Natzmer, który to w całości odstąpił je swojemu zięciowi majorowi Wolfowi Henrykowi v. Natzmer – Lettow. Przez cały XVII i XVIII wiek majątek należał do rodziny Natzmer. W 1857 r. za 100 000 talarów został sprzedany rodzinie Tressler, a w końcu XIX w. odsprzedany rodzinie von Clave – Bouhaben. Następnie w 1935 r. majątek kupiła rodzina Lippoldes. W 1939 r. właścicielem był Hugo Lippoldes, który to 25 kwietnia 1945 r. został pojmany przez Rosjan i wywieziony na Syberię do lagru koło Kopeisk. W 1892 r. majątek obejmował areał 1294 ha, w tym: 346 ha gruntów rolnych, 62 ha łąk, 870 ha obszarów zalesionych, 16 ha wód. Hodowla zwierząt obejmowała : 24 koni, 170 szt. bydła rogatego, 700 owiec i 86 świń Wg. danych z 1914 i 1920 r. majątek obejmował areał 1322 ha, w tym: 332 ha gruntów rolnych, 54 ha łąk, 18 ha pastwisk, 887 ha obszarów zalesionych, 15 ha zabudowań oraz 16 ha wód. Hodowla zwierząt obejmowała : 27 koni, 170 szt. bydła rogatego, 30 szt. owiec i 90 świń.

c.d. na wkładce nr 1

SYTUACJA :

Wieś Wielin położona jest w pñ. – wsch. części województwa zachodniopomorskiego, w pasie Wysoczyzny Polanowskiej, przy drodze lokalnej nr 208 z Polanowa do Sławna. W odległości 10 km od Polanowa oraz 30 km od Sławna. Jest to wieś typu owalnica, położona nad brzegiem jeziora Trzcinskiego. Założenie usytuowane jest w pñ. - zach. części wsi, po pñ. stronie głównej drogi wiejskiej. Wieś od pñ., wsch. i zach. otoczona jest polami, pastwiskami i lasami, a od pñd. graniczy z jeziorem.

Założenie składa się: z części rezydencjonalnej, gospodarczej oraz kolonii domków robotników folwarcznych.

CZEŚĆ REZYDENCJONALNA : składa się z dworu, parku krajobrazowego i cmentarza rodowego wyodrębnionego w pñ. – zach. części parku. DWÓR „1” usytuowany jest w pñd. – wsch. parku na granicy z terenem dawnego podwórze, murowany, otynkowany II kondyg., nakryty dachem mansardowym. Za dworem stał budynek inwentarski (być może stajnia) obecnie nie istniejący, zachowało się po nim jedynie lekkie wyniesienie terenu z wyraźnym gruzem porośniętym trawą. Wokół dworu rozciąga się rozległa trawiasta polana, na której założony był ozdobny ogród, obecnie nieistniejący. Dwór oddzielony od terenu podwórze folwarcznego ogrodzeniem z murowanymi słupkami oraz z metalową ozdobną kutą kratą i bramą.

PARK : zajmuje powierzchnię około 5 ha, rozciąga się na pofałdowanym terenie obniżającym się w kierunku wschodnim, w typie angielskim, powstał poprzez przekształcenie terenu lasu; granice parku określają aleje -od pñd. - zach. dębowa, a od pñ. - wsch. lipowa. Na przedłużeniu tych alei w kierunku dworu rozciągają się szpalery grabowe. Przez środek parku przechodziła główna aleja od której rozchodziły się ścieżki spacerowe między polanami. W parku zachowały się okazy starodrzewia wśród których wyróżniają się dąb, lipa, buk, grab, kasztanowce, jodła kanadyjska, świerk, modrzew, robinia akacjowa. Wewnątrz parku usytuowane były dwa stawy, obecnie wyschnięte. W pñ. – wsch. części parku wydzielony jest teren cmentarza rodowego. CMENTARZ RODOWY zdewastowany, nieogrodzony, z zachowanymi nagrobkami rodziny von Clave – Bouhaben.

PODWÓRZE GOSPODARCZE : zachowane w formie reliktu; niegdyś o kształcie prostokąta, rozwiniętego na osi pñ. zach. – pñd. wsch. zajmowało centralną część założenia. Na całym terenie o lekkim spadku w kierunku wsch. Boki podwórze zabudowane były budynkami gospodarczymi, o zróżnicowanej konstrukcji. Obecnie na dawnym placu podwórzowym zachowały się dwa obiekty – dawna obora „3” ustawiona prostopadle do dworu oraz oddalony od niej w kierunku wsch. spichlerz „2”. Przez środek placu podwórzowego na osi przechodzi bita droga gruntowa wiodąca w kierunku dworu. Część pñd. i zach. podwórze otoczona jest współczesnym płotem z siatki drucianej.

c.d. na wkładce nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa podwórze ca 2 ha park 5,2 ha	16. Przeznaczenie pierwotne Wielkoobszarowy majątek ziemski	17. Użytkowanie obecne nieużytkowany
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1. Po 1945 r. modernizacja większości obiektów gospodarczych i inwentarskich w podwórzu folwarcznym (spichlerz „2”, obora „3”); 2. Wydzielenie nowych pomieszczeń we dworze „1”; 3. Częściowa modernizacja domów robotników folwarcznych, budowa nowych obiektów; 4. Ogrodzenie podwórza płotem z siatki drucianej, oraz wyłożenie betonowymi płytami wewnętrznych dróg w obrębie podwórza;		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) 1. Układ przestrzenny zespołu znacznie przekształcony. 2. Stan techniczny dworu „1” średni, zawilgocone są ściany, liczne ubytki tynku, więźba dachowa zmurszała - potrzeba generalnego remontu całości; 3. Park zaniedbany, ze względu na brak porządkowania zamienił się w park l leśny, na całym terenie porośnięty licznym samosiewem; 4. Podwórze zachowane w formie reliktu, w latach 50 – tych XX w. rozebrano oborę „4”, oraz kuźnię „7” i bud.gosp. „6”, w 1945 r. spalono gorzelnię”5” 5. Nie zachował się budynek inwentarski. „8” (domniemana stajnia) położony w obrębie parku, obecnie czytelne są jedynie ślady fundamentów; 6. Domy robotników folwarcznych w dość dobrym stanie technicznym, przekształcone częściowo w ramach modernizacji zatraciły część pierwotnych cech.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Zachowanie dworu i budynków gosp. w istniejącej formie. Konieczny jest generalny remont dworu „1” w ramach którego należy zlikwidować zawilgocenia murów, odnowić tynki elewacyjne, naprawić rynny i przełożyć pokrycie dachu. Zalecane uporządkowanie założenia parkowego, oraz cmentarza rodowego. Konieczność restauracji nagrobków ;	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

- 1.L.W.Brüggemann, Beschreibung von Vor- und Hinterepommern, Stettin 1784 r., s.895
2. 1.Der Kreis Schlawe, Ein pommersches Heimatbuch, Husum 1986 r., s. 1254-6
- 3.E.Seyfert, Güter = Adressbuch für die Provinz Pommern, Leipzig 1892 r.
- s. 150-1, 1914 r. - s.200-1, 1920 r. - s.214-5 ,
1928 r.- s.163, 1939 r. – s. 270
- 5.H.Neuschäffer, Schlösser und Herrenhäuser in Hinterepommern, Leer 1994 r., s.253-4

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania)

- *Litografia wykonana przez Rudolfa Muchow ze Sławna – W „Die Kreis Schlawe”
- *Zdjęcie dworu ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie.
- *Mapa niemiecka – Messtischblatt 1 : 25 000 z 1889 /91 r. oraz 1936 r.

24. Uwagi różne

25. Opracował

Tekst *Sylwester Horoszek - listopad 1999 r.*

Plany, rysunki *Sylwester Horoszek - listopad 1999 r.*

Zdjęcia fotograficzne *Sylwester Horoszek - listopad 1999 r.*

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

7 wkładek

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
WIELIN	Zespół dworsko – folwarczno – parkowy	Dok. pkt. 12, 13

Dok. pkt. 12 :

W 1928 r. majątek obejmował areał 1322 ha, w tym: 332 ha gruntów rolnych, 54 ha łąk, 18 ha pastwisk, 887 ha obszarów zalesionych, 15 ha zabudowań oraz 16 ha wód. Hodowla zwierząt obejmowała : 34 konie, 190 szt. bydła rogatego, 30 szt. owiec i 9 świń.

Wg. danych z 1939 r. majątek obejmował areał 1274 ha, w tym: 323 ha gruntów rolnych, 54 ha łąk, 18 ha pastwisk, 852 ha obszarów zalesionych, oraz 27 ha wód. Hodowla zwierząt obejmowała : 30 koni, 180 szt. bydła rogatego i 200 świń.

Dokładna data powstania założenia nie jest znana. W formie obecnej kształtowało się w II poł XIX w., kiedy to został rozbudowany dwór. Na temat dworu wiemy kiedy został wzniesiony i w jakim czasie przebudowany. Informują nas o tym tabliczki wmurowane na fasadzie. Również kolonia domów robotników folwarcznych została wybudowana w II poł. XIX w. i na przełomie wieków XIX i XX. Czas wojny majątek przetrwał bez większych zniszczeń. Po II Wojnie Światowej, w 1945 r. majątek przejęli Rosjanie, w którym przebywali do 1947 r., dewastując część budynków gospodarczych. W następnych latach majątek upaństwowiono. Do 1992 r. wchodził w skład PGR Wielin. Obecnie grunty rolne, budynki gospodarcze, dwór i park należą do pana [REDAKTOWANO] zamieszkałego w [REDAKTOWANO]. Dobra zostały przez niego kupione 11 grudnia 1995 r.

Dok. pkt. 13 :

W obrębie podwórza nie zachowały się następujące obiekty : stelmacharnia „9” (zniszczona w latach 60 – tych), obora „4” usytuowana na przeciwko obory „3”, gorzelnia „5” usytuowana na pld. – wsch. od obory „3”, oraz znajdujące się niegdyś w sąsiedztwie spichlerza „2” kuźnia „6” i budynek gospodarczy „7”. Przestrzeń dziedzińca otwarta jest w kierunku pld., na kolonię mieszkalną robotników folwarcznych. Podłoga podwórza o lekkim spadku terenu w kierunku wsch.

KOLONIA DOMÓW MIESZKALNYCH ROBOTNIKÓW FOLWARCZNYCH : usytuowana jest na pld. od części rezydencjonalnej i podwórza. Tworzą ją domy mieszkalne i budynki gospodarcze usytuowane po pld. stronie szosy. Na pld. od kolonii mieszkalnej robotników folwarcznych usytuowane są zagrody chłopskie oraz centralnie usytuowany kościół.

Domy mieszkalne są jednokondygnacyjne murowane, nieotynkowane i otynkowane, nakryte dachami dwuspadowymi o wysokich połaciach dachowych.. Przy każdym z nich w obejściu umieszczony jest również mniejszy, wolnostojący budynek gospodarczy. Większość domów poddana została modernizacji po 1945 r., a niektóre rozebrane.

Pozostałe obiekty pofolwarczne zostały uwzględnione w materiale zdjęciowym karty zespołu.

Kartę złożył : Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów : Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

1

3

2

4

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
WIELIN	Zespół dworsko –folwarczny i parkowy	zdjęcia

ZDJĘCIA :

1. Widok wsch. ściany zespołu folwarcznego z bramą wjazdową
2. Widok dworu od str. drogi dojazdowej od pld
3. Widok w kierunku pld. – wsch.
4. Widok spichlerza „2” w kierunku wsch.
5. j.w. – w kierunku ptn. – wsch.
6. Obora „3” – elewacja ptn. – wsch.
7. j.w. – w kierunku ptn.
8. j.w. – elewacja wsch.
9. j.w. – elewacja pld.
10. j.w. – elewacja wsch.
11. j.w. – elewacja w kierunku zach.
12. j.w. –elewacja szczytowa pld. – zach.
13. j.w. – elewacja wsch.
14. j.w. – elewacja pld. i wsch.
15. j.w. – widok w kierunku ptn. – zach.
16. j.w. – elewacja szczytowa ptn. – wsch.
17. Cmentarz rodowy
18. Cmentarz rodowy
19. Nagrobek z cmentarza właściciela majątku.
20. Nagrobek żony właściciela majątku
21. Park – droga
22. Park – widok w kierunku ptn.
23. Teren przy majątku w kierunku wsch.
24. Droga lokalna
25. Droga w kierunku pld., wraz z domem mieszkalnym nr 2
26. Dom mieszkalny robotników folwarcznych nr 22
27. Dom mieszkalny robotników folwarcznych nr 20 i 21
28. Kościół
29. Widok na jezioro Trzczańskie

Kartę założył : Sylwester Horoszko maj 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów : Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

6.

8

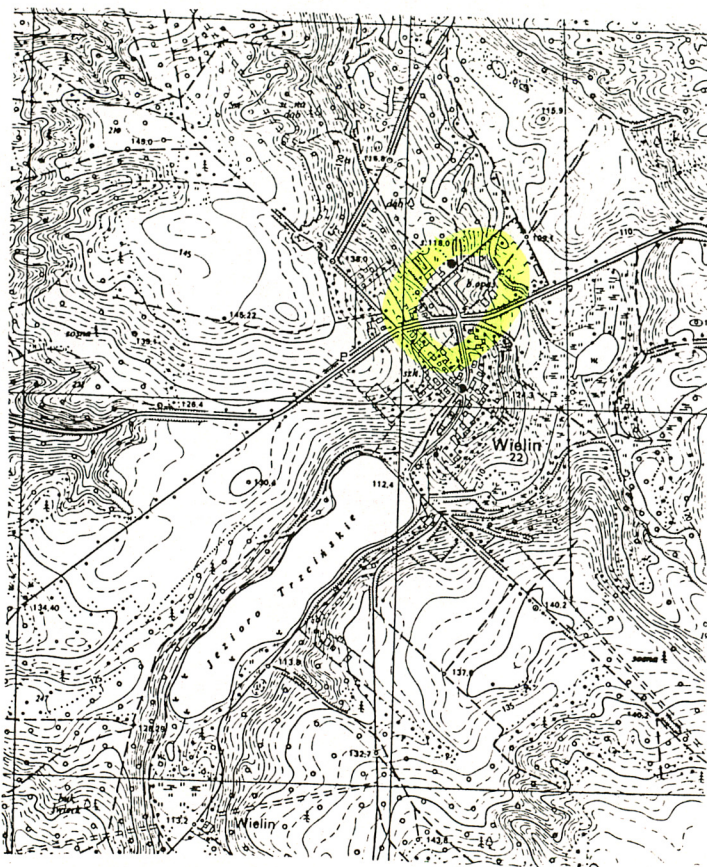
7

9

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
WIELIN	Zespół dworsko-folwarczno-parkowy	mapy archiwalne mapy współczesne

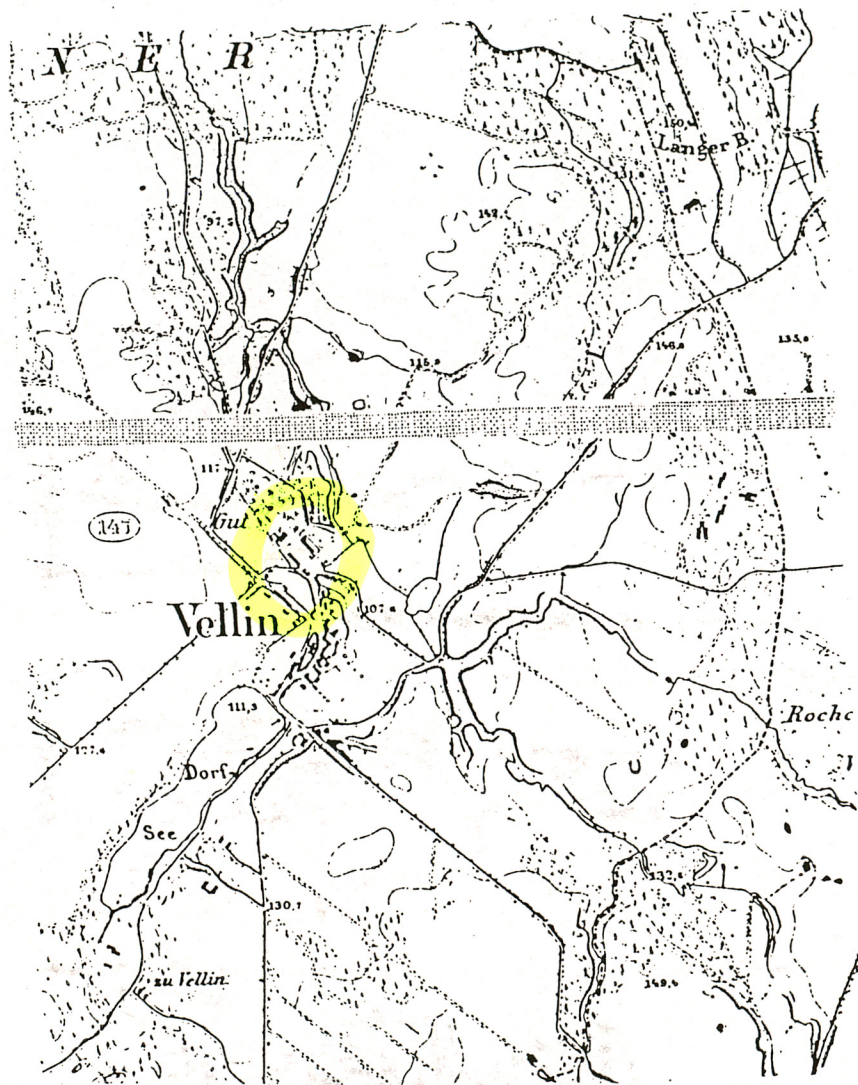

10

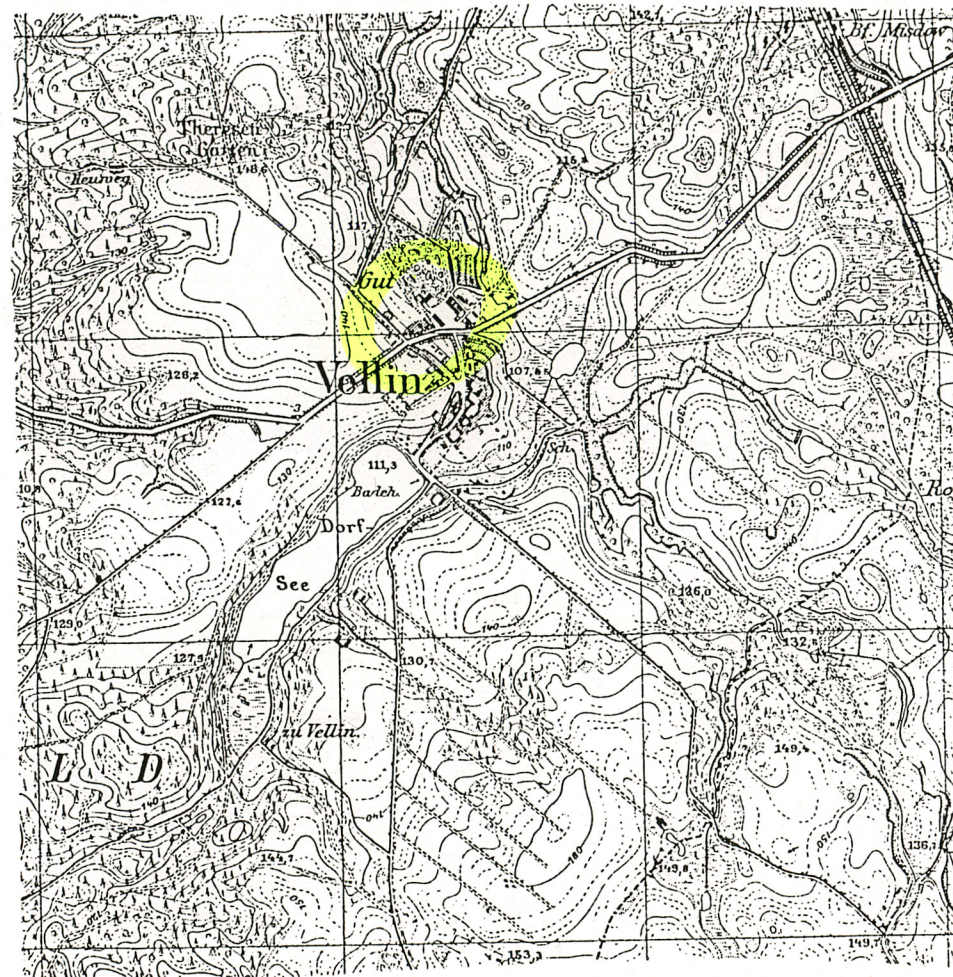
Kartę założył: Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

Mapa niemiecka z 1889/91 r.

Mapa niemiecka z 1936 r.

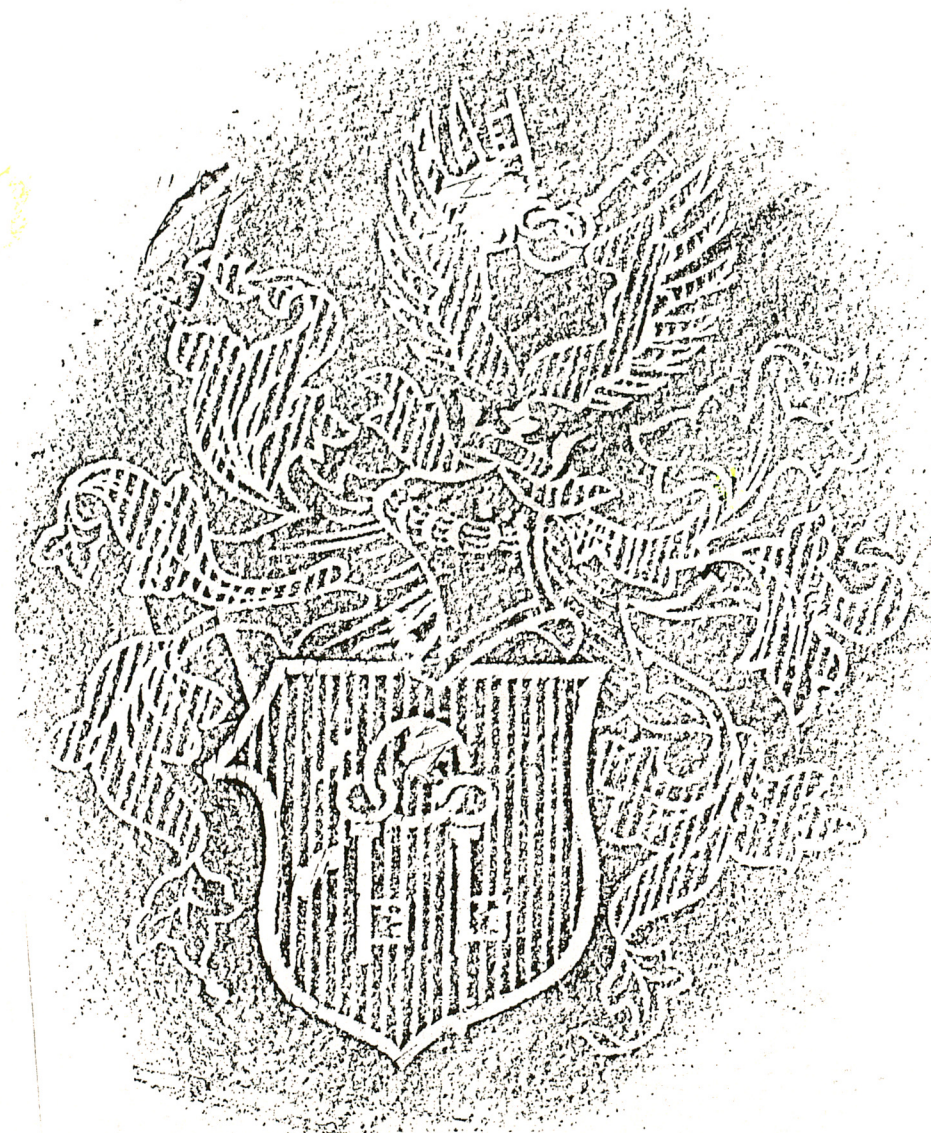
1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Wielin	zespół dworsko-folwarczny i parkowy	Zespół dworsko - folwarczny i parkowy

11

Kartę założył: Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów :MNR w Szreniawie

HERB Z POMIKA NA CMENTARZU RODOWYM

12

14

13

15

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
WIELIN	Zespół dworsko – folwarczno – parkowy	Zdjęcia

17

18

Kartę założył: Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

19

20

1. Miejscowość

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

WIELIN

Zespół dworsko – folwarczno – parkowy

Zdjęcia

21

22

Kartę złożył: Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

23

26

25

27

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
WIELIN	Zespół dworsko – folwarczno – parkowy	Zdjęcia

LATEM - 24

ZIMĄ - 24

Kartę założył: Sylwester Horoszko listopad 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

28

29